

KÍSÉRLETEK MAGASHEGYI NÖVÉNYEK MEGHONOSÍTÁSÁRA A BÜKK-FENNSÍKON

JUHÁSZ LAJOS

Amikor 1964 júliusában az Alacsony-Tátra (Nízke Tatry) csúcsain: Király-szikla (Kráľ'ova Skala, 1695 m) és a Király-hegy (Kráľ'ova Hol'a, 1947 m) jártam növénygyűjtés céljából, felvetődött bennem a gondolat, meg kellene kísérlni a magashegységi, alhavasi növényeket a Bükk-hegység fennsíkján, a 800 m magasságú Centrális Platón meghonosítani.

Hoztam magammal tövestől, illetve földlabdával kiásott olyan három növényfajt, amelyek hazánk flórájában nem fordulnak elő, ezek a következők: *hegyi harangrojt* (*Soldanella montana* ssp. *hungarica*), *gesztenyeszinű lóhere* (*Trifolium spadiceum*) és *óriás perjeszittyó* (*Luzula maxima*).

Meghonosítás céljából magvakat is hoztam, a következő fajokét: *havasi kökörtő* (*Pulsatilla alba*), *nyakpercefü* (*Cortusa matthioli*), *bókoló gyömbérgyökér* (*Geum rivale*), *patyolat boglárka* (*Ranunculus platanifolius*), *erdei csormolya* (*Melampyrum silvaticum*), *havasi harangvirág* (*Campanula alpina*), *havasi kakicsvirág* (*Mycelis alpina*) és *egyvirágú véreslapu* (*Hypochoeris uniflora*).

A töves növényeket 1964. augusztus hó 3-án ültettem el a Bükk-fennsík elterülő Nagymező hegyi (irtás-) rétfjének északkeleti szélénél levő lucfenyves fái közé. Az ültetés helye az elsőosztályú erdei feltáró köves úttól és a Bánkút felé vezető turista útról 10—15 perc alatt könnyen elérhető.

A kb. 30—35 éves ültetett lucfenyő fák alatt vastag túlevelekből képződött savanyú humusz borítja a talajt. Ebbe ültettem be a három földlabdás növényt. A talaj összetétele, kémhatása, árnyékoltsága, a fenyves mikroklímája nagyjából megegyezik a hozott növények igényével. Itt, mint tátrai környezetükben is, bőven virágzanak az *egyvirágú körtőkék* (*Pyrola uniflora*, syn. *Moneses uniflora*). A közelben *havasi ribiszkekék* (*Ribes alpinum*) is előfordulnak.

A kísérlettel három kérdésre szeretnék választ kapni: 1. egyáltalában meghonosíthatók-e az említett növények? 2. bírják-e a hely edafikus, klimatikus és egyéb ökológiai viszonyait és milyen mértékben alkalmazkodnak az új környezethez? és 3. szaporodnak e az új biotópban, szaporodásuk milyen fokú?

A felsorolt növények magvait szintén 1964. augusztus 3-án egy alkalmasnak látszó töbör (dolina) oldalán vettem el északi expozícióban, egészen közel a Bánkút felé tartó turistaúthoz. A vetés helyét megjelöltem. A kísérlettel kapcsolatos elképzelésemet alátámasztotta az a körülmény, hogy a Nagymező töbreiben speciális mikroklíma uralkodik, azaz minden nyári hónapban vannak fagyos napok, tehát a töbrök fagyzugok!

Az ültetvényt először a következő év (1965) tavaszán, április hó végén néztem meg. Örömmel konstatáltam, hogy a *Soldanella*-k mind megmaradtak és három példány virágot hozott, majd május végére termést érlelt. A *Trifolium spadiceum* és a *Luzula maxima* még nem hoztak virágot. Ez év (1966) május elején a *Soldanella*-k csaknem minden példányra fejlesztett virágokat. A virágok teljesen normális fejlettségűek és színnűek voltak, termést is képeztek. Ezeket meghonosítottnak lehet tekinteni. Szaporodásukról, illetve elterjedésükről egyelőre még nem számolhatok be. Megemlítem még, hogy a növények fenotípusa kissé megváltozott, amennyiben az eredetnél 3—4 cm-el magasabbak lettek.

A magvetés sem a múlt évben (1965), sem az idén eddig még nem mutatott eredményt. Hangsúlyozni kell, hogy a Nagymező hegyi (irtás) rétjein növények magról történő meghonosítása eleve nehéz, mert az erdőirtás következtében a terület másodlagosan új növényzettel telítődött, zárt biotóp alakult ki, ahol új fajok meghonosításának fő akadály a létért, azaz az erős konkurrencia. A magvetés sikertelenségét az is magyarázza, hogy évelő növényeknél az ivarérettség eléréséhez több év szükséges, másrészt a növények növekedését, fejlődését erősen zavarja a közeli Csipkés-kúti Állami Gazdaság lipicai ménésének taposása, rágása, valamint a nyári kaszálások.

Ez év nyarán, augusztus hó 6-án ugyancsak az Alacsony-Tátrából hoztam alhavasi és havasi jellegű növényeket telepítés céljából. A növényeket földlabdával ástam ki, ugyanis a korábbi tapasztalatok arról győztek meg, hogy gyors meghonosításra a töves példányok a legalkalmasabbak. 1966. augusztus hó 12-én a Nagymező egyik nagyméretű töbrének sziklás peremén, hideg-exponált helyen *havasi kökölcsint* (*Pulsatilla alba*) és *kárpáti harangvirágot* (*Campanula carpatica*) ültettem el. A közeli lucfenyves egyik tisztásán *tátrai árvácskát* (*Viola lutea* ssp. *sudetica*) és *sokalakú harangvirágot* (*Campanula polymorpha*) ültettem. Október hó 22-én már megállapíthattam, hogy a nyáron ültetett négy növényfaj megmaradt, amit zöld leveleik bizonyítottak.

A Nagymező hegyi rétjein a jövőben úgy szándékszem ültetéseket végezni, hogy előzőleg nagyobb területen gyephántást végzek a konkurrencia kikapcsolása, illetve minimumra redukálása céljából. Így remélem meghonosítani a közeljövőben például a *tavaszi tárnicot*, a *Gentiana verna*-t.

A hegyi réteken érvényesülő nagy fokú konkurrenciával szemben ismertetem röviden azokat a viszonyokat, amelyek a Bükk sziklás területein uralkodnak. Különösen az Ablakoskő-völgy és a Leány-völgy sziklás szurdokjai érdekesek. Itt a növények fennmaradásának a jégkorszak óta

nem volt különösebb akadály, mert a verseny: a konkurrencia ki van kapcsolva, ugyanis a biotóp nem erdősült, a mikroklíma egészen sajátos, jellemző rá, hogy szokatlanul hűvös és nedves. A jó hőszigetelő avar között itt-ott nyáron is találunk ún. csonthó (firn) darabokat. Az ismeretett ökológiai viszonyok lehetővé tették a fenti sziklás szurdokvölgyek magashegységi, alhavasi, havasi, részben glaciális reliktum növények fennmaradását. Közülük nevezetesebbek: *havasi ribiszke* (*Ribes alpinum*), *havasi ikravirág* (*Arabis alpina*), *havasi iszalag* (*Atragene alpina*), *havasi turbolya* (*Anthriscus nitida*), *havasi tisztessű* (*Stachys alpina*), *havasalji rózsza* (*Rosa pendulina*), *kövi szeder* (*Rubus saxatilis*), *hegyi kötőrőfű* (*Saxifraga ascendens*), *győzedelmes hagyma* (*Allium victorialis*), *poloskafű* (*Cimicifuga europaea*), *sárga ibolya* (*Viola biflora*) és *hármlevelű macskagyökér* (*Valeriana tripteris*).

Magashegyi növények meghonosítása a két szurdokvölgyben minden nehézség nélkül megoldható volna, azonban a betelepítést nem ambicionáljuk, hogy a terület növényzetének spontáneitását ne zavarjuk meg.

